

Stimular d'emprender dapli linguas

Pretensiun fitg actuala en l'UE ed en Svizra

(gsc) «Language Rich Europe» (LRE <www.language-rich.eu>) è in project cofinanzià da la Cumissiun europeica, cun la finamira da derasar infurmaziuns davart il studi e l'instrucziun dals linguatgs en Europa e da stimular d'emprender dapli linguatgs en mintga vegliadetgna (1). LRE s'occupa da quindesch stadis che fan part da l'Uniun europeica (UE), plinavant era da la Bosnia-Erzegovina, la Svizra e l'Ucraina. Il project resguarda cunzunt il diever dals linguatgs en l'educaziun, las medias, ils servetschs publics e las fatschentas. Las retschertgas ha manà il Center Babylon da studis davart la societad multiculturala da l'Universitad da Tilburg (Brabant dal Nord, Pajais Bass). LRE ha già publicità online in document entitulà «Towards a language rich Europe» che cumpiglia indesch contribuziuns (LRE-Final WEB).

En quel document rapporta per exempel *Ineta Dabasinskienė* (Universitad da Kaunas, Lituania) che las fatschentas da ses pajais pretendian da lur persunal ch'el sappia betg mo englais, mabain era russ, damai che la Lituania è limitrofa da Russia e Bielorrussia. En in'otra contribuziun criticgescha *Michael Wimmer* (Vienna) che sia citad, fitg activa areguard l'integraziun linguistica dals uffants immigrads, resguardia bler memia pauc lur linguas maternas, cunzunt il tirc, dentant er il chinai ed il serb/bosniac. En mars 2013 a Bruxelles/Brussel duain ins preschentar la sintesa da las retschertgas en ils differents pajais.

Punts vers autras culturas svizras

Il 23 da matg 2012 a Berna ha LRE preschentà ils resultats da la retschertga davart la Svizra (2): «Ella fa buna figura, cumparegliada cun auters pajais europeics, ma grondas differenzas regiunalas cumplitgeschan ina valitaziun complessiva (...). Tenor ina tendenza derasada descriv'ins la Svizra sco in pajais pluriling. Lez maletg exista dentant mo en l'imaginaziun e na correspunda betg a la realitad. La nova lescha da linguatgs han

Las linguas en l'UE ed en Svizra.

MAD

ins pudì far pir sunter in dir cumbat cunter ina ferma opposiziun politica. [Cuss. dals stadis] *Christian Levrat*, president da la ps, ha dentant punctuà che las quatter linguas naziunalas na duajan betg mo exister ina sper l'otra, mabain era vegnir resguardadas sco in enritgim ed acquistat ina funcziun da punts vers la cultura da la regiun linguistica correspudenta (...). Ins ha era discutà las relaziuns tranter la Svizra alemana e la Romandia, cunzunt las difficultads frequentas tar l'acquisiziun da l'auter linguatg (...). La retschertga LRE (...) mussa che la furmaziun professiunala deditgescha massa pauc temp ad ina tala acquisiziun. Ils referents (...) han manejà ch'ina cooperaziun tranter la politica e las federaziuns professiunalas pudess gidar a schliar lez problem (...). Ins resguarda savens sco privlusa per il franzos la tendenza d'ina part da la Svizra alemana ad instruir pli gugent l'englais sco emprim linguatg ester; uschia tschessent'ins quai ch'il franzos maina, numnadamain ina savida relevanta ed in'ierta culturala impurtanta. Levrat ha crititgà ch'ina gronda part da la generaziun [alemana] nova da politicras e politichers haja mo

pli paucas enconuschientschas passivas da franzos. Dal «Schweizer Fernsehen» spetg'ins «il diever dal linguatg standard [empè dal dialect] per novitads d'interess general e da relevanza politica; quai na succeda savens betg pli (...). La retschertga mussa che talian e rumantsch sajan fitg pauc preschents en la scola e la vita publica ordaifer lur agen intschess (...). Dentant haja l'Italia prestà fitg bler per subvenziunar l'instrucziun da talian per uffants en la Svizra alemana.» L'autura fa anc endament il rapport final publicità 2010 dal project nr. 56 dal Fond naziunal svizzer ed accessibel sin Internet.

Quitads da festa naziunala

L'admoniziun da Levrat en mars 2012 areguard «las quatter linguas naziunalas (...) ina sper l'otra» è gist cumparida puspè, firmada d'in auter Friburgais biling, e quai en in lieu ed ina data che datan en egl: L'editorial da la «NZZ» per il 31 da fanadur, vigilia da la festa naziunala. Il publizist *Christophe Büchi* (*1952) ha dà a lezza admoniziun il titel: «L'Idée suisse – mehr als eine ‚idée fixe‘». La quintessenza da sias remartgas pon ins

translatar sco suonda: «La concentraziun economica e demografica en las aglomeraziuns da la Bassa svida parts da la regiun alpina ed indeblescha era l'intschess dal rumantsch. La Svizra italoфона, cunzunt il Tessin, patescha da problems economics e d'ina crisa d'identitad; la sminuziun da l'immigraziun che vegn da l'Italia indeblescha il talian en Svizra, oramai gia flaivel (...). La varietad linguistica (...) è ina part relevanta da nosa identitad (...). Las autas funcziuns da Svizzers en gremis internaziunals ed en la cultura derivan era da lur plurilinguitad e da lur abilitad curtaschaivla tar differenzas culturalas (...). I fiss imprudent da renunziar a lez trumf. En noss mund globalisà èsi urgent d'evitar ina collisiun da culturas (...). Tge far? I dat in'idea simpla e vegliandra: Nus pudessan per exempel decider che tut ils scolars e las scolaras, ils emprendists e las emprendistas, ils students e las studentas, l'entira magistraglia da damaun, sajan obligads da star in tschert temp en in intschess d'otra lingua.»

Il franzos negligì en gimnasis da la Bassa

Il medem numer da la «NZZ» cuntegn in segund artigel che va en la medema direcziun: «Viersprachige Schweiz im Umbruch» (p. 17). L'autur, *José Ribeaud* (*1935), anteriur correspudent da la televisiun romanda a Turitg, ha survegnì 1997 il premi da la Fundaziun Oertli (Soloturn) per la coopération confédérale. La Quotidiana dals 27 da matg 2010 ha preschentà ses essai «La Suisse plurilingue se déglingue»; lez duess cumparair en curt en versiun tudestga. En la «NZZ» punctuescha Ribeaud ils quitads gia manifestads il 23 da matg 2012 a Berna. El scriva: «Ils Svizzers n'èn betg conscients da la ritgezza che la quadrilinguitad munta dal puntg da vista uman, economic, politic e cultural (...). En las scolas turitgaisas vegn il franzos negligì (...). Deschdotg gimnasis turitgais porschan ina matura bilingua cun tudestg ed en-

glais (...). Pir 2009 ha cuss. gov. Regine Aepli lubì a dus gimnasis (...) da metter ad ir ina matura bilingua cun tudestg e franzos. La situaziun dal franzos en quels da S. Gagl, Basilea e Berna è anc mendra ch'en quels da Turitg.»

Evitar in conflict etnic

Ribeaud criticgescha anc che «la Svizra italoфона n'è betg pli preschenta dapi duodesch ons en il Cussegl federal» e fa allusiun a la disditga da las iniziativas parlamentaras da cuss. naz. *Antonio Hodgers* (GE, «Ils Verds») en mars 2012 a favur dal tudestg standard en plets publics da cussegliers federals ed en emissiuns infurmativas e scientificas da radio e televisiun. Ribeaud concluda: «Sch'ins vul evitar a la Svizra in conflict da linguatgs sco en Belgia, ston ins renunziar a mesiras e praticas che marginaliseschan e discrimineschan las minoritads etnicas. Per la paja pon ils Alemans quintar cun noss respect per lur atgnads e cunzunt per lur dialect.» Gia en «L'Hebdo» (Losanna) dals 5 d'avrigl 2012 ha schefredatur *Alain Jeannot*, en ses editorial, s'engaschè per il studi dal tudestg en Romandia, nua ch'el vegn instrui sco emprim linguatg ester: «La Germania, cunzunt a Berlin, attira adina dapli, e l'immigraziun vegnida da Germania sminuescha il diever dal dialect aleman che cumplitgescha la convivenza confederala.» Dalonder il titel da l'editorial: «Merci à eux!», pia als immigrads tudestgs. La tscherna da cuss. naz. Hodgers sco oratur da festa naziunala sin la prada dal Rütli conferma ch'el ha tutgà in problem central da lezza convivenza.

(1) Infurmaziuns: david.sorrentino@britishcouncil.be
(2) (mc) Sprachpolitik, Sprachenlernen und Sprachgebrauch im europäischen Vergleich: Der Language Rich Europe Index. En: «Bulletin 3/2012», Schweizerische Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften, ISSN 1420-6560, pp. 27–28. Addressa: Hirschengraben 11, Postfach 8160, 3001 Berna. Fax: 031 313 14 50. Posta electronica: sagw@sagw.ch. Internet: www.sagw.ch.